

■ COMMENTARI OSPITANT DAL PARSURA DA LA REGENZA

Bun di bun onn, sanadad e fortuna a tuts!

Dapli chapientscha vicendaivla en il chantun

DA JON DOMENIC PAROLINI, PRESIDENT DA LA REGENZA GRISCHUNA

Jau giavisch a tut la populaziun dal chantun Grischun sanadad, cuntentientscha e fortuna en l'onn nov! Jau speresch che mintgina e mintgin possa realisar quels propiests persunals ch'ella ed el ha per l'onn 2019! Sco president da la regenza grischuna per l'onn 2019 giavisch jau plinavant che nus ans rendian pli conscients da nossa identitad sco Grischunas e Grischuns e che nus daventian pli sensibels per ils differents basegns ch'èn avant maun en noss chantun. Nus faschain part d'in chantun triling cun ina diversitad culturala e cun premissas economicas fitg differentas, tut tenor las pussaivladads persunalas, ma er tut tenor las circumstanzas.

Da curt ha dumandà in schurnalist ch'abita e lavura a Cuira cura che la politica chantunala mettia novs accents e chalia d'investir tants daners en las regiuns perifericas, savend che talas investiziuns na rendan mai. Quella dumonda pon ins natiralmain far. Ma talas dumondas vegnan er fatgas adina puspè sin nivel naziunal. Lura vegni manegià che schizunt investiziuns cun meds finansials da la confederaziun a Cuira e conturns sajan da metter en dumonda, perquai che questa regiun saja memia periferica.

Igl è normal che mintgina e mintgin considerescha ils problems e las sfidas or da sia optica ed or da ses puntg da vista tut individual. Nus Grischunas e Grischuns cumbattain però cun raschun giu Berna cunter l'erosiun pli e pli gronda dal federalissem e da l'autonomia chantunala. E nus ans engaschain er per noss dretgs d'obtegnair in sustegn fi-

nanzial per ademplir nossas incumbensas multifaras da mantegnair in abitadi decentral e la cuntrada culturala en nossas valladas. Nus appellain pia a la solidaritad a l'intern da noss pajais cun sias regiuns da muntogna. Quai na vegn contestà da quasi nagin, cunzunt betg en noss chantun sez. Pia fissi problematic sche nus ans decidessan d'ans concentrar – a l'intern dal chantun – mo pli sin investiziuns en las regiuns tranter Tusaun e Fläsch e negligissan ils basegns da las autras regiuns.

Pertge duai avair la populaziun sisum la Surselva, en il Surmeir u en la Val Müstair main dretgs da tscherts servetschs e da tschertas infrastructures che la populaziun da la Val dal Rain? En las regiuns perifericas ha la populaziun gia da tolerar gronds dischavantatgs pervia dals lungs viadis ch'ella sto far per arrivar en ils centers, ed i vegn er acceptà che tut las purschidas dal maun public na possian ins betg spetgar là. Igl è però la clera voluntad da la politica chantunala da mantegnair las regiuns attractivas sco lieus d'abitar er en l'avegnir, quai cunzunt cun rinforzar ils centers regiunals e subregiunals. La dumonda da la rendita unica-main economica da las investiziuns n'è betg correcta en quest connex.

Sch'ils basegns da la societad en general sa midan sa midan er ils basegns da la populaziun en las regiuns perifericas. Sche l'economia, las scolas, ils ospitals ed er ina gronda part da la populaziun giavisch l'access al mund digital tras in bindel ultralartg na duai quai betg valair mo per las aglomeraziuns, mabain er per las regiuns perifericas.

Per che mintgina e mintgin na vesia betg mo ses agens basegns ston ins emprender d'enconuscher anc meglier ils basegns dals auters.

Sco president da la regenza hai jau mess la finamira da visitar mintga regiun per emprender d'enconuscher anc meglier ils basegns al lieu, ed er per engraziar per l'engaschi da la populaziun en mintga regiun. Cunzunt vulesch jau visitar en mintga regiun ina u pliras scolas perquai che a partir da Bumaun sun jau responsabel per il departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient. En emprima lingua pens jau qua a las scolas industrialas e commercialas, ma en segunda lingua er a singulas scolas popularas ed a singulas scolas medias.

Suenter che nus Grischunas e Grischuns ans essan exprimids cleramain per la promoziun da las linguas chantunales èsi giustifitgà da tschertgar pli ferm che fin ussa puspè il contact cun nossas conburgaisas e noss conburgais da las autras regiuns linguisticas dal chantun. Enconuscher las particularitads dal lieu è l'emprim pass per rinforzar nossa identitad cuminaivla e per betg mo pensar als agens basegns ed interess.

Jau giavisch a tuts in ventiraivel onn nov!